

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33, E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Віце-прем'єр-міністру України
з питань європейської
та євроатлантичної інтеграції
України – Міністру юстиції України

Ользі СТЕФАНІШИНІЙ

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини»)

Згідно зі статтею 101 Конституції України та Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

До мене як Уповноваженого надійшло звернення _____
в інтересах _____
, який утримується в державній установі « _____
_____», щодо катування або жорстокого, нелюдського
поводження із ним.

Зокрема заявник зазначає, що під час здійснення моніторингового візиту до державної установи « _____» у палаті № _____ міської медичної частини № _____ було виявлено ув'язненого _____, «... Особа була прив'язана смужками тканини до металевого ліжка, мала ознаки серйозного порушення рухової спроможності, мовлення, зору та повну нездатність до самообслуговування. На правому передпліччі зафіксовано глибоку, ймовірно інфіковану рану. Постільна білизна забруднена. Санітарний стан приміщення вкрай незадовільний, що свідчить про відсутність належного медичного нагляду».

При цьому вважаю за необхідне звернути увагу, що саме у підпорядкованих Філії Державної установи «Центр охорони здоров'я

Державної кримінально-виконавчої служби України» у Дніпропетровській та Донецькій областях медичних частинах та лікувальних закладах мають місце випадки утримання осіб в неналежних умовах та без надання належної медичної допомоги.

Зокрема, попередній резонансний випадок, що навіть висвітлено у Щорічній доповіді Уповноваженого про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році, мав місце у 2023 році: у багатопрофільній лікарні № Філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» у Дніпропетровській та Донецькій областях під час моніторингового візиту багатопрофільної лікарні № помічники-консультанти народних депутатів та , член Громадської ради при Міністерстві юстиції України та спеціаліст у галузі судово-медичної експертизи виявили засудженого , якому тривалий час не надавалася необхідна медична допомога, та навіть не виконувалося рішення суду щодо проведення медичного обстеження.

На жаль, помер. Водночас за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 140 (Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником) Кримінального кодексу України територіальним підрозділом Національної поліції України, а за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 365 (Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу) Кримінального кодексу України Територіальним управлінням Державного бюро розслідувань, розташованим у місті Миколаєві, були розпочаті кримінальні провадження.

Повертаючись до звернення в інтересах маю передусім зазначити, що стаття 49 Конституції України визначає, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена.

При цьому частиною першою статті 6 Закону України «Про попереднє ув'язнення» встановлено, що особи, які перебувають у місцях попереднього ув'язнення, мають обов'язки і права, встановлені законодавством для громадян України, з обмеженнями, що передбачені цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Водночас наведений вище Закон, Кримінальний процесуальний кодекс України, Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 14 червня 2019 року № 1769/5, не містять норм, які обмежують право ув'язненої особи на медичну допомогу.

Наголошую, що ненадання належної медичної допомоги під час тримання під вартою становить порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та фактично є катуванням.

Зауважую, що Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) неодноразово у своїх рішеннях вказував на порушення статті 3 Конвенції через неналежне надання медичної допомоги засудженим та ув'язненим особам.

ЄСПЛ у рішеннях у справах «Нешков та інші проти Болгарії» (Neshkov and Others v. Bulgaria) та «Муршіч проти Хорватії» (Muršić v. Croatia) констатував, що органи влади повинні забезпечити, щоб особа утримувалася в умовах, сумісних із повагою до людської гідності, щоб спосіб і метод виконання покарання у виді позбавлення волі чи іншого виду запобіжного заходу не піддавали відповідну особу стражданням чи труднощам, інтенсивність яких перевищує неминучий рівень страждань, притаманних триманню під вартою, і щоб, враховуючи практичні вимоги ув'язнення, здоров'я та благополуччя цієї особи належним чином забезпечувалися.

Іншим аспектом окресленої у листі ситуації є умови, в яких перебуває ув'язнений : у зверненні зазначено, що «...постільна білизна забруднена. Санітарний стан приміщення вкрай незадовільний, що свідчить про відсутність належного медичного нагляду». Крім того, на долученому фото зафіксовано, що матрац на ліжку значно менше самого ліжка, у засудженого відсутня ковдра.

За інформацією з Єдиного державного реєстру судових рішень, 05.05.2025 до районного суду м. надійшов обвинувальний акт стосовно , який «...є пенсіонером та особою з інвалідністю 1-ої групи...».

З приводу поводження з особами з інвалідністю ЄСПЛ у справах «З.Х. проти Угорщини» (Z.H. v. Hungary), «Грімайловс проти Латвії» (Grimailovs v. Latvia), констатував, що коли органи влади вирішують помістити і тримати особу з інвалідністю під вартою, вони повинні продемонструвати особливу турботу про забезпечення умов, що відповідають особливим потребам, зумовленим інвалідністю.

При цьому у рішеннях у справах «Грімайловс проти Латвії» (Grimailovs v. Latvia) і «Юнусова та Юнусов проти Азербайджану» (Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan) ЄСПЛ зазначив, що статтю 3 Конвенції не можна тлумачити як таку, що встановлює загальний обов'язок звільняти затриманого за станом здоров'я або переводити його до державної лікарні, навіть якщо його захворювання особливо важко піддається лікуванню. Однак це положення вимагає від Держави забезпечити, щоб ув'язнені перебували під вартою в умовах, які сумісні з повагою до людської гідності, щоб спосіб і метод виконання заходу не завдавали їм страждань або труднощів, інтенсивність яких перевищує неминучий рівень страждання, притаманний триманню під вартою, та щоб, враховуючи практичні вимоги ув'язнення, їхнє здоров'я та добробут були

належним чином забезпечені, наприклад, шляхом надання необхідної медичної допомоги.

Третім і найбільш обурюючим аспектом ситуації, окресленої у зверненні, є прив'язування «смушками тканини до металевого ліжка».

З цього приводу зазначаю, що частиною четвертою статті 18 Закону України «Про попереднє ув'язнення» встановлено, що працівники місця попереднього ув'язнення мають право застосовувати заходи фізичного впливу і спеціальні засоби, в тому числі прийоми рукопашного бою, наручники, гумові палиці, гамівні сорочки, слезоточиві речовини, світлозвукові пристрої відволікаючої дії, водомети, бронемашини та інші технічні засоби, а також використовувати службових собак для припинення фізичного опору, насильницьких дій, безчинства, подолання протидії законним вимогам адміністрації, якщо інші способи не забезпечили виконання покладених на неї обов'язків.

Водночас частина шоста статті 18 Закону України «Про попереднє ув'язнення» містить заборону застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та неповнолітніх, крім випадків вчинення ними групового нападу, що загрожує життю або здоров'ю працівників місця попереднього ув'язнення або інших осіб, чи збройного опору.

При цьому у даному випадку «смушки тканини» відповідно до практики ЄСПЛ можуть бути розцінені як засоби стримування.

Однак Законом України «Про попереднє ув'язнення», Правилами внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 14 червня 2019 року № 1769/5, та Порядком взаємодії закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України із закладами охорони здоров'я з питань надання медичної допомоги особам, узятим під варту, затвердженим наказом Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України від 10 лютого 2012 року № 239/5/104, не передбачено застосування до осіб, взятих під варту, засобів стримування.

У рішенні у справі «Корнейкова та Корнейков проти України» (Korneukova and Korneukov v. Ukraine) ЄСПЛ звернув увагу, що неодноразово постановляв, що застосування до хворої або слабкої особи наручників або приковування її не відповідає вимогам безпеки та означає невинуватене приниження незалежно від того, чи є воно умисним, чи ні.

Крім того, ЄСПЛ встановив, наприклад, що не існувало виправдання для застосування наручників або кайданів за таких обставин: приковування хворого на рак ув'язненого до ліжка в лікарні («Охріменко проти України» (Okhrimenko v. Ukraine), надягання наручників на фізично ослабленого хворого ув'язненого

під час доставлення його до лікарні («Муасель проти Франції» (Mouisel v. France). Аналогічно, Суд встановив, що прив'язування психічно хворого правопорушника до ліжка протягом майже двадцяти трьох годин у психіатричній лікарні не було суворо необхідним і, отже, не поважало його людську гідність. Зокрема, продовження тривалості заходу фізичного обмеження щодо психічно хворого заявника не було єдиним доступним засобом, щоб запобігти негайному чи неминучому заподіяння шкоди йому чи іншим особам («Аггерхольм проти Данії» (Aggerholm v. Denmark).

Звертаю увагу, статтею 8 Закону України «Про психіатричну допомогу» визначено вимоги щодо забезпечення безпеки надання психіатричної допомоги та запобігання небезпечним діям з боку осіб, які страждають на психічні розлади, зокрема частиною другою вказаної статті зазначеного Закону встановлено, що заходи фізичного обмеження та (або) ізоляції особи, яка страждає на психічний розлад, при наданні їй психіатричної допомоги застосовуються за призначенням та під постійним контролем лікаря-психіатра чи іншого медичного працівника, на якого власником закладу з надання психіатричної допомоги чи уповноваженим ним органом покладені обов'язки з надання психіатричної допомоги, і застосовуються лише в тих випадках, формах і на той час, коли всіма іншими законними заходами неможливо запобігти діям особи, що являють собою безпосередню небезпеку для неї або інших осіб. Про форми та час застосування заходів фізичного обмеження та (або) ізоляції робиться запис у медичній документації. Заходи фізичного обмеження та (або) ізоляції застосовуються відповідно до правил, встановлених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Водночас пунктом 2 Правил застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 № 240, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 15 квітня 2016 р. за № 570/28700, встановлено, що фізичне обмеження (фіксація) та (або) ізоляція при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, є методами попередження небезпечних дій особи.

При цьому пунктом 3 наведених вище Правил визначено, що фізичне обмеження - застосування до особи, яка за своїм психічним станом представляє безпосередню небезпеку для себе або інших осіб, ремінів для фіксації, які є виробами медичного призначення, відповідно до чинного законодавства, з метою обмеження рухів.

Відтак прив'язування «смужками тканини до металевого ліжка» є не лише порушенням зазначених вище нормативно-правових актів, а й з урахуванням зафіксованої на фото довжини цих «смужок», які не дозволяють комфортно розміститися особі на ліжку, розміру матрацу, що значно менше ліжка, у комплексі із зазначенням «...постільна

білизна забруднена. Санітарний стан приміщення вкрай незадовільний, що свідчить про відсутність належного медичного нагляду», може бути розцінене як катування, неналежне та таке, що принижує гідність поводження.

Звертаю увагу, що ЄСПЛ неодноразово наголошував на тому, що якщо особа висуває обґрунтовану заяву про те, що він або вона зазнали поводження, яке порушує статтю 3, з боку представників держави, це положення, що розглядається разом із загальним обов'язком держави згідно зі статтею 1 Конвенції «гарантувати кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в... [Конвенції]», непрямо вимагає проведення ефективного офіційного розслідування («Асенов та інші проти Болгарії» (Assenov and Others v. Bulgaria) та «Ель-Масрі проти колишньої Югославської Республіки Македонії» (El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia). Інакше загальна юридична заборона катувань і нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження і покарання, незважаючи на свою фундаментальну важливість, була б неефективною на практиці, і в деяких випадках представники держави могли б фактично безкарно зловживати правами тих, хто знаходиться під їхнім контролем («Лабіта проти Італії» (Labita v. Italy).

У зв'язку із зазначеним вище ЄСПЛ підкреслює, що належне реагування органів влади при розслідуванні серйозних звинувачень у жорстокому поводженні з боку поліції чи інших подібних представників держави відповідно до стандартів статті 3 Конвенції має критично важливе значення для підтримки довіри суспільства до їхнього дотримання верховенства права та запобігання будь-якій видимості змови чи толерування незаконних дій («Ляпін проти Росії» (Lyapin v. Russia).

Відповідно підпункту 2-7 пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228, одним із основних завдань Міністерства юстиції України є контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту.

Відповідно до пункту 4 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228, Міністерство юстиції України відповідно до покладених на нього завдань, серед іншого, проводить відповідно до законодавства перевірки діяльності територіальних органів Мін'юсту, зокрема з питань виконання кримінальних покарань, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління Мін'юсту, зокрема утворених для виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби.

Ураховуючи наведене, керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 3, 13, 15, 17, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

В И М А Г А Ю:

1. Розглянути подання та невідкладно вжити заходів щодо надання ув'язненому належної медичної допомоги та забезпечення йому належних умов утримання під вартою.

2. Ініціювати проведення службового розслідування за фактами, викладеними у поданні, за результатами якого за наявності підстав вжити відповідних заходів дисциплінарного впливу.

3. Ініціювати проведення перевірки діяльності Філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» у Дніпропетровській та Донецькій областях, а також підпорядкованих їй медичних частин та лікувальних закладів, за результатами яких за наявності підстав вжити відповідних заходів дисциплінарного впливу.

4. Забезпечити здійснення Міністерством юстиції України дієвого контролю за додержанням прав людини і громадянина в діяльності установ виконання покарань та слідчих ізоляторів.

5. Про результати розгляду подання та вжиті заходи прошу повідомити мене у встановлений Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» строк.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльність Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: на 4 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Рубанова Катерина

